

บทที่ 6

บทสรุป

จากการศึกษาวรรณกรรมบางเรื่องควบคู่ไปกับชีวประวัติของไฮนริช เบิล ผู้วิจัยพบว่า แนวคิดต่อต้านสงครามที่ปรากฏในวรรณกรรมของเบิลเป็นผลมาจากการที่เขาได้ใช้ชีวิตอยู่ในสังคมเยอรมนีช่วงเวลาทั้งก่อนและหลังจากที่สงครามก่อตัวขึ้น ทั้งยังมีส่วนร่วมอยู่ในเหตุการณ์สงครามโลกครั้งที่ 2 ในฐานะทหารที่ถูกส่งตัวไปรบยังชายแดนของประเทศต่างๆในยุโรป และในฐานะชาวเยอรมันคนหนึ่งที่ได้เดินทางกลับจากสงคราม วรรณกรรมต่อต้านสงครามของ เบิลจึงเป็นผลงานสร้างสรรค์อันเกิดจากการที่เบิลได้มีโอกาสรับรู้ความเจ็บปวดของเพื่อนร่วมชาติที่เกิดขึ้นจากลัทธิชาตินิยมนาซีต้นเหตุของสงครามและการฆ่าล้างเผ่าพันธุ์เพื่อนมนุษย์ เนื้อหาของวรรณกรรมที่แสดงถึงเรื่องราวชีวิตของผู้คนที่เผชิญกับความทุกข์ทรมานในยามสงคราม ทั้งผู้ที่อยู่ในแนวหน้าและแนวหลังก็เพื่อที่จะให้ผู้อ่านโดยเฉพาะเพื่อนร่วมชาติของเขาได้ตระหนักถึงความหายนะของมนุษยชาติที่เกิดจากการก่อสงคราม

ผู้วิจัยพบว่า แนวคิดหลักที่ปรากฏในวรรณกรรมต่อต้านสงครามของเบิลมีด้วยกัน 5 ประการ ได้แก่ การต่อต้านระบบทหาร การต่อต้านลัทธิชาตินิยมนาซี การประณาม “ความไร้สาระ” ของการทำสงคราม การแสดงให้เห็นถึงการสูญเสียตัวตนของมนุษย์ในสงครามและการแสดงให้เห็นว่าสงครามคือโศกนาฏกรรมของมนุษยชาติ เบิลได้นำเสนอแนวคิดเหล่านี้ผ่านชะตากรรมอันเลวร้ายของตัวละครในช่วงเวลาสงคราม ด้วยการเขียนในแนวสมจริงเพื่อที่จะสื่อให้เห็นอย่างชัดเจนว่า สงครามทำลายความเป็นมนุษย์ลงได้อย่างไร

การต่อต้านระบบทหารที่ปรากฏในวรรณกรรมของเบิลเป็นผลโดยตรงจากประสบการณ์อันเลวร้ายที่เบิลประสบด้วยตนเองในระยะเวลา 6 ปี ของสงครามโลกครั้งที่ 2 เบิลใช้วรรณกรรมเป็นสื่อแสดงให้เห็นว่า ระบบทหารเป็นระบบที่กดขี่มนุษย์ เพราะการให้อำนาจกับคนมากน้อยตามยศตำแหน่งในระบบทหารนั้นเบิลเห็นว่าเป็นการจำกัดสิทธิของมนุษย์ เพราะมนุษย์ทุกคนย่อมมีสิทธิ์ที่จะเลือกที่จะดำเนินชีวิตตามแนวทางของตน นอกจากนี้ การให้สิทธิอำนาจแก่คนไม่เท่าเทียมกันในระบบทหารยังเปิดโอกาสให้ผู้ที่มิอำนาจมากกว่าเอารัดเอาเปรียบผู้ที่มีอำนาจน้อยกว่าได้ และในภาวะสงครามการถูกเกณฑ์ทหารยังหมายถึงการถูกบังคับให้พลาจากบุคคลอันเป็นที่รักไปเสี่ยงชีวิตในแนวหน้าโดยไม่รู้ว่าจะมีโอกาสรอดชีวิตกลับมาหรือไม่

ส่วนการต่อต้านลัทธิชาตินิยมนาซีซึ่งเป็นลัทธิที่นาซีเยอรมันใช้เป็นเครื่องมือในการปลุก
ระดมชาวเยอรมันให้ก่อสงครามนั้น วรรณกรรมของเบลได้ประนามลัทธินาซีอย่างรุนแรงว่าเป็น
แนวคิดที่แสดงถึงความไร้มนุษยธรรม เนื่องจากลัทธินาซีเป็นลัทธิที่แบ่งแยกและให้ค่าแก่มนุษย์
ตามเชื้อชาติ ความคิดที่ว่ามนุษย์เชื้อสายอารยันมีความสูงส่งกว่ามนุษย์เชื้อสายอื่นเป็นความคิด
ที่เบ็ดเสร็จว่าดูหมิ่นเหยียดหยันความเป็นมนุษย์ เพราะมนุษย์ทุกคนย่อมมีค่า ไม่อาจใช้กฎเกณฑ์
ด้านเชื้อชาติมาแบ่งแยกได้ นอกจากนี้ วรรณกรรมยังได้กล่าวประนามชาวเยอรมันที่เห็นด้วยและ
ให้การสนับสนุนแนวคิดชาตินิยมโดยไม่คำนึงถึงศีลธรรมว่าเป็นสาเหตุสำคัญที่ช่วยให้สงครามโลก
ครั้งที่ 2 ดำเนินไปได้

การประนาม “ความไร้สาระ” ของการทำสงครามในวรรณกรรม เป็นการแสดงให้เห็นถึง
โฉมหน้าอีกด้านหนึ่งของสงคราม นอกจากการประหารชีวิตโดยมุ่งหวังที่จะเอาชนะผ่านตรง
ข้ามแล้ว วรรณกรรมของเบลยังแสดงให้เห็นว่าบางครั้งการเสียชีวิตของมนุษย์ในสงครามก็มีได้
เกิดจากการจับอาวุธเข้าพาดฟันกันโดยตรง แต่เกิดจากสถานการณ์สงครามที่ทำให้ความหวัง
ที่จะมีชีวิตอยู่ต่อไปของมนุษย์ นอกจากนี้ “ความไร้สาระ” ของการทำสงครามยังหมายถึงการ
ปล่อยให้เวลาอันมีค่าสูญไปกับการกระทำที่ไร้ประโยชน์เพื่อดำเนินสงคราม

การเขียนถึงการสูญเสียตัวตนของมนุษย์ในสงคราม แสดงให้เห็นถึงทัศนะของเบลว่า
ความสำคัญของการมีชีวิตอยู่นั้น ยังหมายถึงการทราบว่าเป็นใคร เพราะมนุษย์ที่ยังมีลม
หายใจแต่ไม่รู้ว่าตัวเองเป็นใคร มีความสัมพันธ์กับสิ่งต่างๆที่มีอยู่รอบตัวอย่างไร เท่ากับว่าคนๆ
นั้นได้ตายไปครั้งหนึ่ง คือเหลือแต่ร่างกายที่มีแต่ความรู้สึกโดดเดี่ยว สูญเสียความเป็นมนุษย์
สงครามทำให้มนุษย์ลดค่าความเป็นมนุษย์จนอาจอยู่ในระดับเดียวกับสัตว์เดรัจฉานที่ทำลายล้าง
ชีวิตโดยไม่มีเหตุผลหรือเพียงเพื่อความอยู่รอด อย่างไรก็ตาม วรรณกรรมยังสะท้อนให้เห็นว่า ใน
ยามสงคราม บางครั้งมนุษย์ต้องยอมละทิ้งหรือแอบซ่อนความเป็นตัวตนชั่วคราวเพื่อเอาตัวรอด
เพื่อเอาชีวิตรอดเพราะการมีชีวิตยังเป็นสิ่งสำคัญที่สุด

ส่วนการแสดงให้เห็นถึงโศกนาฏกรรมของมนุษยชาติที่ปรากฏในวรรณกรรมของเบลนั้น
เป็นการใช้วรรณกรรมแสดงให้เห็นถึงความตกต่ำอย่างถึงที่สุดของมนุษยธรรมในภาวะสงคราม
เบลแสดงให้เห็นว่าสงครามคือภาวะวิกฤตของมนุษยชาติเพราะคนจับอาวุธขึ้นประหารกัน
อย่างเลือดเย็นและง่ายดาย ในกรณีของสงครามโลกครั้งที่ 2 นี้ ส่วนหนึ่งเป็นผลมาจากแนวคิด
ชาตินิยมที่ทำให้เกิดการแบ่งแยกมนุษย์ตามเชื้อชาติเผ่าพันธุ์

นอกจากแนวคิดต่อต้านสงครามดังกล่าวแล้วผู้วิจัยยังพบว่า ในวรรณกรรมต่อต้านสงครามของเบิลมีลักษณะวิพากษ์สังคมเยอรมนีร่วมสมัย เบิลมีความสามารถในการผสมผสานเรื่องราวที่เกิดขึ้นในสังคมร่วมสมัยให้เข้ากับแนวคิดต่อต้านสงครามได้อย่างกลมกลืน ลักษณะวิพากษ์สังคมที่ปรากฏในวรรณกรรมของเบิลนั้น เกิดจากการที่เบิลตระหนักว่าตนเป็นสมาชิกหน่วยหนึ่งของสังคม แนวคิดวิพากษ์สังคมร่วมสมัยที่เบิลนำมาเสนอในวรรณกรรม สามารถจำแนกได้ดังนี้ คือ การโจมตีชาวเยอรมันที่เคยสนับสนุนการทำสงคราม การวิพากษ์บุคคลในคริสต์ศาสนจักรคาทอลิก และการวิพากษ์วิถีชีวิตของชาวเยอรมันและสังคมเยอรมนีตะวันตกหลังสงครามโลกครั้งที่ 2

เบิลเป็นนักเขียนผู้มีความสามารถที่มีจิตใจที่เข้มแข็งและมุ่งมั่น เท่าๆกับมีความกล้าหาญทางจริยธรรมในอันที่จะใช้วรรณกรรมเป็นสื่อสะท้อนให้เห็นถึงความอยุติธรรมในสังคมที่ตนอาศัยอยู่ แม้ว่าวรรณกรรมของเบิลจะเต็มไปด้วยกลิ่นไอของสงครามและความตาย แต่นั่นก็เป็นเพราะว่า ประสบการณ์ที่เขาได้พบในช่วงสงครามโลกครั้งที่ 2 นั้นมีความโหดเหี้ยมจนยากที่เบิลจะละเลยไม่เอ่ยถึงบาดแผลอันสาหัสของตน แม้ว่าสงครามโลกจะสิ้นสุดลงหลายปีเมื่อเบิลได้ประพันธ์งานชิ้นอื่นๆต่อมา การกล่าวพาดพิงถึงวันเวลาและความทรงจำในช่วงสงครามมิได้เป็นเพียงการระบายออกซึ่งความเจ็บปวด แต่เบิลยังได้สอดแทรกทัศนวิจากรณสังคมนร่วมสมัยของเขาไว้ด้วยเพื่อที่จะให้ผู้อ่านซึ่งเป็นเพื่อนร่วมชาติได้ตระหนักถึงสภาพปัจจุบันของตนโดยใช้อดีตเป็นบทเรียน

แม้วรรณกรรมของเบิลจะกล่าวถึงสังคมเยอรมันโดยมีภูมิหลังเป็นเหตุการณ์สงครามโลกครั้งที่ 2 แต่เราไม่อาจปฏิเสธได้ว่า เราสามารถรับบทเรียนจากวรรณกรรมต่อต้านสงครามของเบิลข้ามเวลาและถิ่นที่มาไว้เป็นบทเรียนของสังคมในสมัยหลังได้ด้วย เพราะแม้สงครามโลกครั้งที่ 2 จะสิ้นสุดไปแล้วเป็นเวลาหลายสิบปี และเบิลได้เสียชีวิตแล้ว แต่สงครามที่ยังคงเกิดขึ้นทั่วโลก รวมทั้งปัญหาสังคมบางประการที่เบิลยกขึ้นมาวิพากษ์ในวรรณกรรมของเขาก็มิได้เป็นเรื่องไกลไปจากตัวเราเลย